

Lakiosasto

7.1.1997

Työeläkelaitoksille

SUOMEN JA KANADAN SOSIAALITURVASOPIMUKSEN MUUTTAMINEN

Suomen ja Kanadan välinen sosiaaliturvasopimus tuli voimaan 1. helmikuuta 1988 ja Suomen ja Québecin välinen sosiaaliturvasopimusjärjestely (sosiaaliturvasopimus) 1. huhtikuuta 1988.

Sopimuksia on uudistettu ensisijaisesti Suomen kansaneläkelainsäädännön muutosten johdosta. Lisäksi on tehty joitakin täsmennyksiä ja muutoksia työeläkkeitä ja lähetettyjä työntekijöitä koskeviin määräyksiin ja näin sopimus on saatettu ajan tasalle.

Kanadan sopimukseen tehdyt muutokset tulivat voimaan 1.1.1997. Québecin sopimusmuutosten voimaantuloajankohta on aikaisintaan 1.5.1997.

Muutostekstit on lähetetty työeläkelaitoksille yleiskirjeessä A 30/96.

Tällä yleiskirjeellä muutetaan ja täydennetään Kanadan sosiaaliturvasopimuksen voimaantullessa annettua yleiskirjettä A 7/88. Yleiskirjeen liitteenä on Sinikka Laitisen laatima Kanadan eläkejärjestelmien kuvaus.

ELÄKETURVAKESKUS

Pentti Koivisto

Helena Tapio

Lakiosasto

7.1.1997

SISÄLLYSLUETTELO

1

Kanadan kanssa tehdyn muutospöytäkirjan sisältö Suomen työeläkkeiden ja sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien määräysten kannalta

- 1.1 Tulevan ajan oikeus
- 1.2 Työeläkkeiden maksaminen sopimusmaiden ulkopuolelle
- 1.3 Sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat poikkeustilanteet
- 1.4 Lähetetyt työntekijät
- 1.5 Todistukset

2

Kanadan kanssa tehdyn muutospöytäkirjan sisältö Kanadan eläkkeiden kannalta

- 2.1 Kanadan työeläkejärjestelmää (Canada Pension Plan, CPP) koskevat muutokset
- 2.2 Kanadan kansaneläkejärjestelmän (Old Security Act) vanhuuseläkettä koskevat muutokset

3

Eläketiedustelut, hakemukset ja yhteydenpito yhdyslaitosten ja eläkelaitosten kesken

- 3.1 Eläketiedustelut
- 3.2 Kanadan lomakkeisto
- 3.3 Hakemukset Kanadaan
- 3.4 Hakemukset Suomeen

4

Siirtymäsäännökset

LIITTEET Todistus "Statement of Contributory Salary and Wages-Canada Pension Plan"
Kanadan eläkejärjestelmien kuvaus/Sinikka Laitinen 11.1.1996

Lakiosasto

7.1.1997

SUOMEN JA KANADAN SOSIAALITURVASOPIMUKSEN MUUTTAMINEN**1**

Kanadan kanssa tehdyn muutospöytäkirjan sisältö Suomen työeläkkeiden ja sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien määräysten kannalta

1.1

Tulevan ajan oikeus Sopimukseen lisättiin määräykset oikeudesta eläketapahtuman ja eläkeiän täyttämisen väliseen aikaan (tuleva aika) perustuvaan eläkkeeseen. Ne noudattavat Suomen ja Yhdysvaltojen välisen sosiaaliturvasopimuksen vastaavia määräyksiä.

Kanadan työeläkejärjestelmän piiriin (Canada Pension Plan, CPP) kuuluessaan henkilöllä on oikeus osaan tulevasta ajasta, vaikka tulevan ajan oikeutta Suomen kansallisen lainsäädännön mukaan ei enää ole. Kanadan työeläkejärjestelmän piiriin kuuluminen todennetaan palkkatodistuksella (ks. kohta 3.4). Työntekijää koskeva todistusmalli on tämän yleiskirjeen liitteenä.

Tulevaan aikaan perustuva osa eläkkeestä lasketaan suhteuttamalla todelliset Suomen työeläkejärjestelmän mukaiset vakuutuskuukaudet 480 kuukauteen.

Oikeudesta tulevaan aikaan perustuvaan eläkkeeseen määrätään lisäksi, että Suomen lainsäädännön mukaista asumisaikaedellytystä (viisi vuotta Suomessa, TEL 6 a §:n 5 momentti) varten otetaan huomioon Kanadan työeläkejärjestelmän mukaiset kaudet. Jos asumisedellytystä varten tarvitaan kanadalaisia työskentelykausia, tulevaan aikaan perustuva eläkkeen osa lasketaan edellisessä kappaleessa kuvatulla tavalla.

Esimerkki**Muutetun sopimuksen mukainen työeläke Suomesta**

Herra X on syntynyt 1.7.1963. Hän on ollut TEL-työsuhteessa 1.7.1986 - 31.12.1992. Hänen eläkepalkkansa on 10 000 mk/kk. X muutti Kanadaan tammikuussa 1993 ja aloitti työnteon työsuhteessa Kanadassa seuraavassa kuussa. X on tullut työsuhteen edelleen jatkuessa työkyvyttömäksi Kanadassa helmikuussa 1997.

Lakiosasto

7.1.1997

Lasketaan ensin X:lle Suomesta tulevan vapaakirjaeläkkeen määrä.

TEL-vapaakirja

TEL-työsuhte 1.7.1986 - 31.12.1992 = 78 kk

Ep = 10 000 mk/kk

Vpk = $78/800 \times 10\,000 = 975$ mk/kk

Sen jälkeen lasketaan tulevan ajan eläke.

Tulevan ajan eläke

Tuleva aika 1.2.1997 - 1.7.2028 = 31 v 5 kk = 377 kk

Tulevan ajan eläkkeen osuus Suomesta:

$$\frac{78/480 (197 \times 10\,000 + 120 \times 10\,000 + 60 \times 10\,000)}{\begin{array}{ccc} \hline 800 & 1000 & 1500 \\ \hline \end{array}}$$

= 660,16 mk/kk

Eläke yhteensä

$975 + 660,16 = 1\,635,16$ mk/kk

1.2

Työeläkkeiden maksaminen sopimusmaiden ulkopuolelle

Suomi maksaa työeläkkeen ilman Eläketurvakeskuksen lupaa kanadalaiselle kolmanteen valtioon, jos Suomella on valtion kanssa sosiaaliturvasopimus tai vastaava järjestely.

Suomi maksaa kanadalaiselle työeläkkeen esimerkiksi Sveitsiin, koska Suomella ja Sveitsillä on keskenään 1.10.1986 lähtien voimassa oleva sosiaaliturvasopimus.

Koska EU- ja ETA-maissa noudatetaan EU:n sosiaaliturvasäännöksiä, Suomen työeläke maksetaan näihin maihin muuttaville kanadalaisille ilman rajoituksia.

Lakiosasto

7.1.1997

1.3

Sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat poikkeustilanteet

Sosiaali- ja terveysministeriö on valtuuttanut Eläketurvakeskuksen hoitamaan sopimusten tarkoittamia poikkeuslupa-asioita, joten poikkeuslupahakemukset voidaan toimittaa suoraan osoitteeseen:

Eläketurvakeskus
Soveltamisjaosto
00065- ELÄKETURVAKESKUS

1.4

Lähetetyt työntekijät

Työntekijä voi pysyä lähtömaan sosiaaliturvajärjestelmän piirissä 36 kuukautta aikaisemman 24 kuukauden sijasta. Sopimusta on muutettu myös sikäli, että henkilö voidaan lähettää työskentelemään myös lähettävään työnantajaan taloudellisesti sidoksissa olevalle työnantajalle. Lähetettynä työntekijänä pidetään siten esimerkiksi työntekijää, jonka suomalainen emoyhtiö siirtää kanadalaisen tytäryhtiönsä palvelukseen enintään kolmeksi vuodeksi.

1.5

Todistukset

Eläketurvakeskus antaa todistuksen FIN/CAN 1 lähetetyille työntekijöille sekä poikkeusluvan saaneille. Todistuksia haetaan lomakkeella ETK 2132.

2

Kanadan kanssa tehdyn muutospöytäkirjan sisältö Kanadan eläkkeiden kannalta

2.1

Kanadan työeläkejärjestelmää (Canada Pension Plan, CPP) koskevat muutokset

Kanada maksaa sopimuksen uuden määräyksen perusteella, aiemmasta sopimuksesta poiketen, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeiden ansiosidonnaisen osan lisäksi tasasuuruista eläkkeen osaa. Sopimukseen on sisällytetty uutena etuutena myös ns. perhe-eläkkeeseen liittyvä orvonavustus.

Jos eläkeoikeutta varten on tarvittu Suomen työskentelykausia, tasasuuruinen eläke määräytyy Kanadan vakuutusmaksukausten ja sen lainsäädännön mukaisen vakuutusmaksukelpoisen kauden suhteessa.

Kanadassa ei ole etuuksien maksamista koskevia rajoituksia. Kanada siis maksaa työeläkkeen suomalaiselle esimerkiksi Japaniin rajoituksetta. Maksamisesta on kuitenkin otettu sopimukseen selvyiden vuoksi oma määräyksensä.

Lakiosasto

7.1.1997

2.2

Kanadan kansaneläkejärjestelmän (Old Age Security Act) vanhuuseläkettä koskevat muutokset

Kanadan kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkkeen maksamista on helpotettu siten, että sen maksamiseksi Kanadan ulkopuolelle edellytetään uuden määräyksen mukaan kolme vuotta asumista Kanadassa viiden vuoden sijasta.

Sopimusta on muutettu lisäksi siten, että vanhuuseläkkeen saamiseksi vaadittavia kausiedellytyksiä varten myös Suomen työeläkelakien mukaiset kaudet kelpaavat.

3

Eläketiedustelut, hakemukset ja yhteydenpito yhdyslaitosten ja eläkelaitosten kesken

3.1

Eläkearviota voi pyytää suoraan osoitteesta:

Canada Pension Plan Administration
333 River Road
Ottawa, Ontario
CANADA K1A 0L1

Tiedustelussa on syytä mainita Kanadan sosiaaliturvanumero, syntymäaika, sukunimi (myös entiset sukunimet), etunimet, osoite ja siinä tulee olla allekirjoitus.

3.2 Kanadan lomakkeisto

Kanada uudistaa lomakkeensa, ja niiden tunnus tulee olemaan CAN-FIN.

3.3

Hakemukset Kanadaan

Eläketurvakeskus toimittaa Kanadaan Kanadan eläkehakemuslomakkeen lisäksi Suomen työeläkelakien mukaiset vakuutuskaudet aina, kun on kysymys Kanadan työeläkejärjestelmän (Canada Pension Plan) työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeen hakemisesta. Järjestelmän vanhuuseläkettä varten niitä ei tarvita.

Koska työeläkelakien mukaisia kausia voidaan nyt sopimuksen nojalla lukea hyväksi Kanadan kansaneläkejärjestelmän (Old Age Security Act) vanhuuseläkeoikeutta varten, kaudet liitetään hakemukseen.

Lakiosasto

7.1.1997

3.4

Hakemukset Suomeen

Suomen työeläkettä haetaan Kanadassa asuttaessa lomakkeella FIN/CAN 2A ja kansaneläkettä lomakkeilla FIN/CAN 2B ja FIN/CAN 2C.

1.1.1997 alkaen Kanadan yhdyslaitos liittää Suomeen toimitettaviin työkyvyttömyys- ja perhe-eläkehakemuksiin palkkatodistuksen ISP 2011 "Statement of Contributory Salary and Wages" (liite), jos henkilö on ollut työsuhteessa ja todistuksen "Income Tax Return and Notice of Assessment", jos henkilö on toiminut yrittäjänä Kanadassa. Perhe-eläkehakemuksiin liitetään samat todistukset myös lesken työskentelystä. Näiden asiakirjojen perusteella eläkelaitos voi ratkaista, täyttyvätkö tulevan ajan edellytykset, ja toisaalta niitä voidaan käyttää eläkesovitusta tehtäessä.

4

Siirtymäsäännökset

Eläkkeensaajalla on oikeus hakemuksesta tarkistuttaa eläkkeensä sopimuksen mukaiseksi. Hakemus on vapaamuotoinen.

Sopimusmuutoksilla voi olla korottava vaikutus eläkkeen määrään esimerkiksi silloin, kun eläketapahtuma on sattunut henkilön kuoluessa Kanadan työeläkejärjestelmän piiriin. Eläkkeen tarkistaminen voi johtaa siihen, että eläkkeensaaja saa Suomesta vapaakirjaeläkkeen lisäksi tulevaan aikaan perustuvaa työeläkettä (ks. kohta 1.1). Toisaalta Kanadan eläkkeen määrä voi puolestaan nousta tarkistettaessa sen vuoksi, että Kanadan työeläkkeen kaikki osat on otettu mukaan sopimukseen (ks. kohta 2.1).

Siirtymäsäännökset sisältävät suojasäännöksen, jonka mukaan sopimusmuutokset eivät saa aiheuttaa aikaisemmin myönnetyn eläkkeen vähentämistä tai lakkauttamista.

Jos eläkeasia on sopimuksen voimaantulovaiheessa ratkaistavana, ja eläkettä tulee myönnettäväksi myös ajalle ennen sopimusmuutoksia, henkilöllä on mahdollisuus saada eläkkeensä

a) joko vanhan sopimuksen määräysten mukaisina tai

b) uusien määräysten mukaisina, jos ne ovat hänelle edullisempia.

STATEMENT OF CONTRIBUTORY SALARY AND WAGES — CANADA PENSION PLAN

INFORMATION FOR APPLICATION FOR CANADA PENSION PLAN BENEFITS

- For the current year and the previous year you are requested to provide information on the contributor's salary and wages and contributions by the use of this form.
- A separate Statement of Contributory Salary and Wages is required from each employer for whom the contributor worked during the year(s) concerned.
- If the contributor was self-employed and was required to make self-employed contributions you are required to provide information on the contributor's self-employed earnings and contributions. Contact your Income Security Programs Client Service Centre to determine the information required.
- File applications for benefits immediately. Submit this Statement of Contributory Salary and Wages when completed.

A TO BE COMPLETED BY THE APPLICANT

TYPE OF BENEFIT APPLIED FOR ☐ RETIREMENT ☐ DISABILITY ☐ SURVIVORS	
1. NAME AND ADDRESS OF CONTRIBUTOR'S EMPLOYER	
2. To assist me in applying for a Canada Pension Plan benefit please complete Section B below and return the completed form to me or to the Income Security Programs Client Service Centre mentioned below.	
SIGNATURE OF APPLICANT ☐ DATE	
NAME AND ADDRESS OF APPLICANT (Print)	
3. NAME OF CONTRIBUTOR (Please Print)	
SOCIAL INSURANCE NUMBER OF CONTRIBUTOR ☐	PAYROLL NUMBER (if known)
INDICATE YEAR(S) FOR WHICH INFORMATION REQUIRED 19 and 19	

B TO BE COMPLETED BY EMPLOYER

1 CONTRIBUTORY EARNINGS — Previous year						TOTAL CONTRIBUTORY EARNINGS \$	EMPLOYEE'S PENSION CONTRIBUTION \$
JANUARY	FEBRUARY	MARCH	APRIL	MAY	JUNE		
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
JULY	AUGUST	SEPTEMBER	OCTOBER	NOVEMBER	DECEMBER		
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
2 CONTRIBUTORY EARNINGS — Current Year							
JANUARY	FEBRUARY	MARCH	APRIL	MAY	JUNE	TOTAL CONTRIBUTORY EARNINGS \$	EMPLOYEE'S PENSION CONTRIBUTION \$
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
JULY	AUGUST	SEPTEMBER	OCTOBER	NOVEMBER	DECEMBER		
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
3 Please indicate to which Plan the above contributions were made ☐ CANADA PENSION PLAN ☐ QUEBEC PENSION PLAN							
4 In what month and year did/will the contributor last work and receive salary and wages? ☐						MONTH	YEAR
5 Important: If your records indicate a Social Insurance Number which differs from that shown in Section A, please enter the number you are using. ☐						EMPLOYER ACCOUNT NUMBER*	
6 SIGNATURE OF EMPLOYER OR AUTHORIZED OFFICIAL						TITLE	DATE

INSTRUCTIONS FOR EMPLOYER

* Employer Account Number should be shown. It is the number assigned by the Federal or the Province of Quebec Taxing Authorities for the purpose of remitting Pension Plan Contributions.

Employee's Pension Contribution - Enter, in the appropriate area, the amount deducted as the EMPLOYEE'S contribution to the Canada Pension Plan or the Quebec Pension Plan. Note that the employer's matching contribution is NOT to be reported on this form.

Contributory Earnings - Enter the total contributory salary and wages earned. Do not include any form of remuneration that is not considered as contributory earnings under the terms of the Canada and Quebec Pension Plans. For instance:
a) remuneration paid to the employee before and during the month in which he reached the age of 18, or after the month in which he reached the age of 70;
b) remuneration paid to the employee while he was engaged in excepted employment;
c) an amount relative to the residence of a clergyman.

THIS SPACE RESERVED FOR CLIENT SERVICE ADDRESS STAMP

C.P.P. NO.

DÉCLARATION DE TRAITEMENT ET SALAIRE COTISABLES — RÉGIME DE PENSIONS DU CANADA

RENSEIGNEMENTS DESTINÉS AUX REQUÉRANTS DE PRESTATIONS DU RÉGIME DE PENSIONS DU CANADA

- Vous devez fournir des renseignements sur le traitement et le salaire du cotisant ainsi que sur les cotisations de l'année en cours et de l'année précédente au moyen de la présente formule.
- Chacun des employeurs, pour qui le cotisant a travaillé pendant l'année (les années) en cause, doit fournir une Déclaration de traitement et salaire cotisables.
- Lorsque le cotisant a travaillé pour son propre compte et a dû, à ce titre, verser des cotisations, il faut fournir des renseignements sur ces gains et cotisations. Votre centre de services aux clients des Programmes de la sécurité du revenu vous dira quels renseignements fournir.
- Les demandes de prestations doivent être présentées sans retard. La présente Déclaration de traitement et salaire cotisables doit être produite, une fois dûment remplie.

A À REMPLIR PAR LE REQUÉRANT

☐ PRESTATIONS	☐ RETRAITE	☐ INVALIDITÉ	☐ SURVIVANTS
1. NOM ET ADRESSE DE L'EMPLOYEUR DU COTISANT		2. Pour me permettre d'obtenir des prestations du Régime de pensions du Canada, veuillez remplir la Section B ci-dessous et retourner la formule à moi-même ou au centre de services aux clients des Programmes de la sécurité du revenu mentionné ci-dessous.	
		SIGNATURE DU REQUÉRANT ☐ DATE	
		NOM ET ADRESSE DU REQUÉRANT (écrivez en lettres moulées) ☐	
3. NOM DU COTISANT (écrivez en lettres moulées)			
NUMÉRO D'ASSURANCE SOCIALE DU COTISANT ☐		NUMÉRO DE FEUILLE DE PAYE (si possible)	INDIQUER L'ANNÉE (LES ANNÉES) EN CAUSE
			19 et 19

B À REMPLIR PAR L'EMPLOYEUR

1 GAINS COTISABLES — Année précédente						TOTAL DES GAINS COTISABLES	COTISATION DE L'EMPLOYÉ
JANVIER	FÉVRIER	MARS	AVRIL	MAI	JUIN		
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
JUILLET	AOÛT	SEPTEMBRE	OCTOBRE	NOVEMBRE	DÉCEMBRE	\$	\$
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
2 GAINS COTISABLES — Année en cours						TOTAL DES GAINS COTISABLES	COTISATION DE L'EMPLOYÉ
JANVIER	FÉVRIER	MARS	AVRIL	MAI	JUIN		
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
JUILLET	AOÛT	SEPTEMBRE	OCTOBRE	NOVEMBRE	DÉCEMBRE	\$	\$
\$	\$	\$	\$	\$	\$		
3 Veuillez indiquer à quel Régime ont été versées les cotisations ci-dessus ☐ RÉGIME DE PENSIONS DU CANADA ☐ RÉGIME DE RENTES DU QUÉBEC							
4 Indiquez le mois et l'année où le cotisant a cessé/va cesser de travailler et a touché/va toucher son dernier traitement ou salaire ☐				MOIS	ANNÉE	N° DE COMPTE DE L'EMPLOYEUR	
5 Important: Si vos dossiers indiquent un numéro d'assurance sociale qui diffère de celui qui figure à la section A, veuillez inscrire le numéro que vous utilisez. ☐							
6 SIGNATURE DE L'EMPLOYEUR OU DE L'AGENT AUTORISÉ				TITRE		DATE	

INSTRUCTIONS À L'EMPLOYEUR

* Le numéro de compte de l'employeur doit être indiqué. Ce numéro est attribué à l'employeur par les autorités fiscales fédérales ou celles de la province de Québec, aux fins de la cotisation au régime de pensions.

Cotisation de l'employé - Inscrivez à l'endroit approprié la somme déduite des gains de l'EMPLOYÉ à titre de cotisation au Régime de pensions du Canada ou au Régime de rentes du Québec. NE PAS indiquer la cotisation correspondante de l'employeur dans la présente formule.

Gains cotisables - Indiquez le total des gains et des salaires cotisables. N'ajoutez aucune forme de rémunération considérée comme gains non cotisables en vertu des dispositions du Régime de pensions du Canada et du Régime de rentes du Québec. Par exemple: (a) rémunération versée à l'employé avant et pendant le mois au cours duquel il a atteint l'âge de 18 ans ou après le mois au cours duquel il atteint 70 ans; (b) rémunération payée à l'employé pendant qu'il occupait un emploi non assujéti; (c) frais de résidence d'un ministre du culte.

À L'USAGE DU CENTRE DE SERVICES AUX CLIENTS POUR Y INSCRIRE SON ADRESSE

R.P.C. N°

KANADA

Sisällys

1. Yleistä

2. Vähimmäiseläketurva

2.1. Kansaneläkejärjestelmä

2.1.1. Hallinto

2.1.2. Rahoitus

2.1.3. Verotus

2.1.4. Vakuutusaika

2.1.5. Vanhuuseläke

2.1.6. Perhe-eläke

3. Työeläketurva

3.1. Kanadan ja Québecin työeläkejärjestelmät

3.1.1. Hallinto

3.1.2. Rahoitus

3.1.3. Verotus

3.1.4. Vakuutusaika

3.1.5. Vanhuuseläke

3.1.6. Työkyvyttömyyseläke

3.1.7. Perhe-eläke

3.2. Mahdollisuus siirtyä varhennetulle eläkkeelle

4. Lisäeläketurva

5. Työssä tai eläkkeellä toisessa maassa

6. Vireillä olevia uudistuksia

7. Osoitteita

8. Kirjallisuus

ELÄKETURVAKESKUS

SU/Sinikka Laitinen

11.1.1996

KANADA**1. Yleistä**

Valuuttakurssi: 1 dollari (CAD) = 3.240 FIM (keskikurssi syyskuu 1995)

Kanadassa on kansaneläkejärjestelmä, josta maksetaan vanhuuseläkkeitä sekä vähimmäistoimeentulon turvaavaa tulotakuulisää ja puolisoavustusta niille maassa asuville, jotka täyttävät asumista koskevat vähimmäisaikavaatimukset. Tulotakuulisa on erillinen tuloharkintainen etuus. Puolisoavustus, joka myös on tuloharkintainen, täydentää eläkeläispariskunnan toimeentuloa ja antaa vähimmäistoimeentulon leskille.

Kansaneläkejärjestelmän lisäksi Kanadassa on lakisääteinen työeläkejärjestelmä, johon kuuluvat lähes kaikki palkansaajat ja yrittäjät. Järjestelmästä maksetaan ansiosidonnaisia vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Järjestelmä kattaa koko liittovaltion Québeciä lukuunottamatta. Liittovaltion perustuslaki antaa provinssille oikeuden irrottaa liittovaltion lakisääteisestä eläkejärjestelmästä, jos se perustaa oman vastaavan tasoisia eläkkeitä myöntävän eläkejärjestelmänsä. Québec on käyttänyt tätä mahdollisuutta hyväkseen ja perustanut oman työeläkejärjestelmän, josta myönnettävät etuudet ovat kuitenkin lähes samat kuin liittovaltion järjestelmässä.

Jotkut provinssit maksavat liittovaltion lakisääteisiin eläkkeisiin provinssikohtaista lisää. Lisää maksetaan yleensä niille pienituloisille eläkkeensaajille, joilla on oikeus liittovaltion maksamaan tulotakuulisaan.

Työnantajakohtaisiin ja työmarkkinasopimuksiin perustuviin lisäeläkejärjestelmiin kuuluu arviolta puolet palkansaajista.

2. Vähimmäiseläketurva**2.1. Kansaneläkejärjestelmä**

Kansaneläkkeitä koskeva vanhuuseläkelaki, 'Old Age Security Act', tuli voimaan vuonna 1952. Lain perusteella myönnetään enimmäismäärältään tasasuuruisia, asumisajan mukaan karttuvaa vanhuuseläkkeitä (OAS), jotka suurituloisilta eläkeläisiltä käytännössä peritään takaisin verotuksen yhteydessä. Työeläkkeitä koskevat lait, 'Canada Pension Plan, (CPP)' ja 'Québec Pension Plan, (QPP)', tulivat voimaan vuonna 1966. Niiden perusteella myönnettävistä etuuksista kerrotaan tarkemmin luvussa kolme.

Koska työeläkelait tulivat täysin voimaan vasta 10 vuoden käynnistysvaiheen jälkeen vuonna 1976, täydennettiin kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläketurvaa vuodesta 1967 alkaen tuloharkintaisella tulotakuulisällä (Guaranteed Income Supplement, GIS). Sen tarkoitus oli alunpitäen täydentää kansaneläkkeitä vain työeläkelakien 10 vuoden voimaantuloajan. Tulotakuulisää ei kuitenkaan poistettu, vaan se jäi kansaneläkejärjestelmän pysyväksi osaksi. Vähimmäisturvaa parannettiin edelleen tuloharkintaisella puolisoavustuksella (Spouse's Allowance, SPA), jota on maksettu vuodesta 1975 vanhuuseläkeläisen puolisolle. Vuodesta 1985 alkaen etuuteen ovat tuloharkinnan perusteella olleet oikeutettuja myös 60 - 64-vuotiaat Kanadassa asuvat lesket. Työkyvyttömyyseläkkeitä ei kansaneläkejärjestelmästä makseta.

2.1.1. Hallinto

Sosiaaliturvan hallintoa on Kanadassa viime vuosina uudistettu. Useimmat eri ministeriöiden vastuualueella olleet liittovaltion maksamat sosiaalietuudet on koottu yhden ministeriön, 'Department of Human Resources Development', alaisuuteen. Ministeriön erityinen osasto 'Income Security Programs Branch' vastaa sekä kansaneläkejärjestelmän että Kanadan työeläkejärjestelmän hallinnosta. Sillä on aluetoimisto jokaisessa provinsissa sekä paikallisia palvelupisteitä suurimmissa kaupungeissa. Osaston Ottawassa sijaitseva kansainvälisten toimintojen jaosto (International Operations Division) vastaa sosiaaliturvasopimusten perusteella tehdyistä eläkehakemuksista ja maksettavista etuuksista.

2.1.2. Rahoitus

Kansaneläkejärjestelmän etuudet rahoitetaan liittovaltion yleisillä verovaroilla.

2.1.3. Verotus

Vanhuuseläke on henkilökohtaisessa tuloverotuksessa veronalaista tuloa. Jos eläkkeensaajalla ei kansaneläkkeen lisäksi ole muita tuloja, on eläke kuitenkin vähennyksistä johtuen verotonta tuloa. Jos taas eläkkeensaajan muut nettotulot ylittävät 53 215 dollaria vuodessa (vuonna 1996), peritään vanhuuseläkkeestä ylimääräinen vero, joka on 15 % tulorajan ylittävistä tuloista ja voi merkitä koko vanhuuseläkkeen perimistä takaisin verotuksessa. Tuloraja on pysynyt samana jo usean vuoden ajan.

Tulotakuulisa ja puolisoavustus eivät ole verotettavaa tuloa.

2.1.4. Vakuutusaika

Vakuutusaikaa on asumisaika Kanadassa 18 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Eri etuuksien saamiseksi vaadittavista vähimmäisvakuutusajoista on kerrottu jäljempänä etuuksien yhteydessä.

2.1.5. Vanhuuseläke

Seuraavassa kerrotaan sekä vanhuuseläkkeestä että tulotakuulisästä ja puolison avustuksesta, jotka yleensä muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Leskelle maksettavasta puolisoavustuksesta kerrotaan lisäksi kohdassa 2.1.6.

Oikeus eläkkeeseen

Oikeus vanhuuseläkkeeseen on 65 vuotta täyttäneellä asumisaikaedellytykset täyttävällä henkilöllä riippumatta siitä, onko hän lopettanut työnteon vai ei. Työtulot voivat kuitenkin vaikuttaa verotuksen kautta eläkkeen maksamiseen siten kuin kohdassa 2.1.3. on kerrottu.

Saadakseen eläkettä Kanadassa asuvan eläkkeenhakijan on täytynyt asua maassa vähintään 10 vuotta 18 vuotta täytettyään. Jos eläkkeenhakija asuu eläkettä hakiessaan Kanadan ulkopuolella, hänen on ennen ulkomaille muuttamista täytynyt asua Kanadassa vähintään 20 vuotta 18 ikävuoden täyttämisen jälkeen.

Täyden eläkkeen saamiseksi asumisaikaa tulee olla yhteensä vähintään 40 vuotta 18 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Jos asumisaikaa on vähemmän, maksetaan todellista asumisaikaa vastaava osuus täydestä eläkkeestä osaeläkkeenä. Täysi eläke pienenee 1/40:lla jokaista puuttuvaa asumisvuotta kohden.

Lievempiä asumisaikakriteerejä täyden eläkkeen saamiseksi sovelletaan siirtymäkauden ajan niihin, jotka 1.7.1977 asuivat Kanadassa ja olivat silloin täyttäneet 25 vuotta tai ovat asuneet maassa ennen heinäkuuta 1977 ja olleet silloin 18 vuotta täyttäneitä. Nämä ehdot täyttävillä on oikeus täyteen eläkkeeseen, jos he ovat välittömästi ennen eläkkeen myöntämistä asuneet maassa vähintään 10 vuotta. Lisäksi 10 vuodesta puuttuvaa asumisaikaa voidaan vielä määrätyin edellytyksin hyvittää tätä aikaisemmilla asumisajoilla.

Tulotakuulisää voidaan maksaa vain vanhuuseläkkeen (OAS) lisäksi. Edunsaajan tulee siis täyttää kaikki edellä mainitut vanhuuseläkkeen myöntämiskriteerit. Lisäksi sovelletaan tuloharkintaa, josta kerrotaan kohdassa eläkkeen määräytyminen. Tulorajat merkitsevät, että tulotakuulisää maksetaan eläkkeensaajalle, jolla on kansaneläkkeen lisäksi hyvin vähän tai ei lainkaan muita tuloja.

Puolisoavustusta voidaan maksaa vanhuuseläkkeensaajan 60 - 64-vuotiaalle puolisolle tai leskelle, joka on asunut maassa vähintään 10 vuotta 18 vuotta täytettyään ja joka asuu maassa avustusta hakiessaan. Avustus on tuloharkintainen. Eläkeläisparsikunnalle sitä maksetaan vanhemman puolison vanhuuseläkkeen ja tulotakuulisän lisäksi.

Tulotakuulisää ja puolisoavustusta tulee tuloharkinnasta johtuen hakea vuosittain uudelleen. Kumpaakaan näistä etuuksista ei myönnetä ulkomaille eikä makseta ulkomaille kuutta kuukautta pidemmältä ajalta.

Eläkkeen määräytyminen

Täyteen asumisaikaan perustuva vanhuuseläke on 394,76 dollaria (n. 1280 FIM) kuukaudessa 1.1.1996.

Täysi tulotakuulisä on 469,13 dollaria kuukaudessa (n. 1520 FIM) yksinäiselle eläkkeensaajalle ja sellaiselle naimisissa tai avoliitossa olevalle, jonka puoliso ei ole eläkkeen tai puolisoavustuksen saaja. Jos naimisissa tai avoliitossa olevan eläkkeensaajan puolisosikin saa kansaneläkettä tai puolisoavustusta, on täysi tulotakuulisä 305,57 dollaria kuukaudessa (n. 990 FIM). Jos kansaneläke on puuttuvan asumisajan vuoksi osaeläke, maksetaan täyden ja osaeläkkeen erotus tulotakuulisään oikeutetuille tulotakuulisän korotuksena. Tämä takaa yhtenäisen vähimmäistoimeentuloturvan kaikille eläkkeensaajille.

Tulotakuulisää vähentävät sekä omat että puolison muut tulot kansaneläkettä lukuunottamatta. Myös lakisääteinen työeläke ja työnantajakohtaiset eläkkeet otetaan tuloharkinnassa huomioon. Muut tulot vähentävät yksinäisen eläkkeensaajan eläkettä yhdellä dollarilla jokaista kahta ansaittua dollaria kohden. Jos molemmat puoliset ovat eläkkeensaajia, vähenee molempien tulotakuulisä yhdellä dollarilla jokaista puolisoitten yhteenlaskettujen muiden tulojen neljää dollaria kohden. Jos vain toinen puoliso on eläkkeensaaja eikä puolisolle makseta puolisoavustusta, vähennetään eläkettä puolisoitten yhteenlaskettujen tulojen mukaan samoin kuin eläkeläispariskunnallakin, mutta vähennys tehdään vasta niistä tuloista, jotka ylittävät 12 kertaa kansaneläkkeen enimmäismäärän. Etuus määrätään yleensä edellisen vuoden tulojen perusteella.

Puolisoavustuksen täysi määrä vanhuuseläkkeensaajan puolisolle on yhtä suuri kuin naimisissa olevan eläkkeensaajan kansaneläke ja tulotakuulisä yhteensä. 1.1.1996 alkaen avustus on 700,33 dollaria kuukaudessa (n. 2270 FIM). Täydestä avustuksesta vähennetään ensin 75 % muiden tulojen määrästä kunnes avustus on pienentynyt kansaneläkkeen määrällä. Tämän jälkeen jäljelle jäävää tulotakuulisän suuruista osuutta avustuksesta vähennetään samoin kuin eläkeläispariskunnan tulotakuulisää, 25 %:lla muiden tulojen määrästä.

Eläkkeen tarkistaminen

Etuuksia tarkistetaan kolmen kuukauden välein kuluttajahintaindeksin muutoksen mukaan. Tarkistukset tulevat voimaan tammikuun, huhtikuun, heinäkuun ja lokakuun alusta. 1.1.1996 etuudet eivät muuttuneet 1.10.1995 tasosta.

Eläkkeen maksaminen

Etuudet maksetaan kuukausittain 12 kertaa vuodessa. Kansaneläkettä maksetaan takautuvasti enintään viiden vuoden ajalta. Tulotakuulisää ja puolisoavustusta maksetaan takautuvasti enintään vuoden ajalta.

Tulotakuulisää ja puolisoavustusta on haettava vuosittain ja sen määrä riippuu yleensä edellisen vuoden tuloista. Jos tulot muuttuvat merkittävästi, voi etuuden määrä muuttua kesken vuodenkin ja etuus määrätään tällöin kuluvaan vuoden arvioitujen tulojen mukaan.

Puolisoavustusta maksetaan kunnes puoliso täyttää 65 vuotta ja vanhuuseläkkeen maksaminen alkaa. Avustuksen maksaminen lakkaa, jos kansaneläkettä saavalla puolisoilla ei enää ole oikeutta tulotakuulisään.

2.1.6. Perhe-eläke

Puolisovaustusta voidaan maksaa 60 - 64-vuotiaalle mies- tai naisleskelle, joka täyttää samat asumisaikavaatimukset jotka edellytetään avustuksen maksamiseksi kansaneläkkeensaajan puolisolle (ks. kohta 2.1.5.). Muut tulot vähentävät eläkkeen määrää.

Leskelle maksettavan puolisoavustuksen enimmäismäärä on vähän korkeampi kuin kansaneläkkeensaajan puolisolle maksettavan avustuksen. Enimmäismäärä on 1.1.1996 alkaen 773,16 dollaria kuukaudessa (n. 2500 FIM). Muista tuloista 75 % vähennetään avustuksen kansaneläkkeen määrää vastaavasta osasta. Tulotakuulisää vastaava avustuksen osa vähenee 50 %:lla muista tuloista.

Etuuden maksaminen lakkaa, jos leski avioituu uudelleen. Muuten avustus maksetaan samoin kuin kansaneläkkeensaajan puolisolle maksettava avustus.

3. Työeläketurva

3.1. Kanadan ja Québecin työeläkejärjestelmät

Kanadan ja Québecin työeläkejärjestelmät tulivat voimaan 1.1.1966. Ne on koordinoitu keskenään usealla eri sopimuksella. Jos työntekijä on kuulunut molempiin järjestelmiin, otetaan siinä järjestelmässä, josta työntekijä jää eläkkeelle, huomioon molemmissa järjestelmissä täytetty vakuutusaika eläkettä määrättäessä.

Kanadan työeläkejärjestelmään voidaan tehdä merkittäviä muutoksia vain, jos sekä liittovaltion parlamentti että 2/3 provinsseista, jotka edustavat vähintään 2/3 väestöstä, on hyväksynyt muutokset.

Seuraavassa esitetyt tiedot koskevat pääsääntöisesti molempia eläkejärjestelmiä. Québecin työeläkejärjestelmä on erikseen mainittu, kun se oleellisesti eroaa Kanadan järjestelmästä.

3.1.1. Hallinto

Kanadan työeläkejärjestelmän hallinnosta vastaa samoin kuin kansaneläkejärjestelmän hallinnosta 'Department of Human Resources Development' alue- ja paikallistoimistoinen (ks. kohta 2.1.1.) Työkyvyttömyyseläkepäätökset tehdään keskitetysti työkyvyttömyystoimintojen jaostossa (Disability Operations Division) Ottawassa.

Québecin työeläkejärjestelmän hallinnosta vastaa Québecin eläkevirasto, 'Québec Pension Board'.

Kanadan ja Québecin työeläkejärjestelmät noudattavat 'viimeisen laitoksen periaatetta' siten, että jos työntekijä on kuulunut molempiin järjestelmiin, se eläkejärjestelmä, johon työntekijä on viimeksi kuulunut ennen eläkkeelle siirtymistään maksaa molemmista järjestelmistä karttuneen eläkkeen ja laskuttaa toista eläkejärjestelmää sen puolesta maksamastaan eläkeosuudesta.

3.1.2. Rahoitus

Kanadan työeläkejärjestelmän eläkkeet rahoitetaan työnantajilta, palkansaajilta ja yrittäjiltä perittävillä vakuutusmaksuilla sekä järjestelmän rahastosta saatavilla korkotuotoilla.

Vakuutusmaksut peritään määrätyn ala- ja ylärajan välisistä tuloista. Vakuutusmaksun perusteena olevien tulojen alaraja on 'Year's Basic Exemption' ja siitä käytetään yleisesti lyhennettä YBE. Yläraja on nimeltään vuoden eläkettä kartuttavien tulojen enimmäismäärä, 'Year's Maximum Pensionable Earnings', josta käytetään lyhennettä YMPE. YMPE on sidottu suoraan Kanadan keskipalkkaan ja YBE on arviolta 10 % saman vuoden YMPE:n määrästä. Vuonna 1996 YMPE on 35 400 dollaria (n. 114 700 FIM) ja YBE 3500 dollaria (n. 11 350 FIM).

Vuonna 1996 työnantajan ja palkansaajan vakuutusmaksu on 2,8 % ja yrittäjän 5,6 % YBE:n ja YMPE:n välisistä tuloista. Vuonna 1997 työnantajan ja palkansaajan maksu nousee 2,925 %:iin ja yrittäjän maksu 5,85 %:iin.

Vakuutusmaksut pyritään määräämään siten, että järjestelmän rahasto (Canada Pension Plan Fund) olisi aina kahden vuoden eläkemenon suuruinen.

Québecin työeläkejärjestelmän rahoitusperiaatteet ovat samat kuin Kanadan järjestelmissä. Myös vakuutusmaksut ja tulorajat ovat samat. Québecin järjestelmällä on oma rahastonsa.

3.1.3. Verotus

Työnantaja voi vähentää Kanadan ja Québecin työeläkejärjestelmiin maksamansa vakuutusmaksut yrityksen verotuksessa. Myös järjestelmiin maksettava työntekijämaksu vähennetään työntekijän verotettavasta tulosta. Eläkkeet ovat verotettavaa tuloa.

3.1.4. Vakuutusaika

Vakuutusaikaa sekä Kanadan että Québecin työeläkejärjestelmissä on työskentelyaika 18 - 70-vuotiaana, jos työtulot ylittävät määrätyn vähimmäismäärän. Vähimmäismäärä on vuoden perusvähennyksen, YBE:n suuruinen (YBE:stä ks. kohta 3.1.2.).

3.1.5. Vanhuuseläke

Oikeus eläkkeeseen

Vanhuuseläkkeeseen on oikeus vakuutetulla, joka on maksanut ainakin yhden vakuutusmaksun. Québecin työeläkejärjestelmässä edellytetään vakuutusmaksujen maksamista vähintään vuoden ajalta. (Basic facts on Social Security Programs, July 1992) Yleinen eläkeikä on 65 vuotta. Eläke voidaan ottaa varhennettuna 60 vuoden iästä, jolloin siihen tehdään varhennusvähennys. Eläkkeen ottaminen varhennettuna edellyttää työnteon lopettamista tai huomattavaa vähentämistä. 65-vuotiaalle eläke voidaan maksaa, vaikka hän jatkaisi työntekoa. Eläkkeelle siirtymistä voi lykätä vapaasti, jolloin eläkkeeseen maksetaan lykkäyskorotusta 65 - 70 ikävuoden väliseltä ajalta. Eläkkeen lykkääminen voi korottaa eläkettä myös siten, että 65 ikävuoden jälkeisillä ansioilla voidaan eläkettä määrättäessä korvata matalampia ansioita ennen 65 ikävuoden täyttämistä (ks. kohta eläkkeen määräytyminen).

Jos molemmat puoliset tai avopuolisot ovat hakeneet vanhuuseläkettä työeläkejärjestelmästä, voidaan molempien puolisojen avo- tai avioliittovuosien ajalta karttunut eläke jakaa tasan puolisojen kesken, jos toinen puoliso niin haluaa.

Avioerossa ja asumuserossa puoliso tai avopuoliso voi vaatia eläkkeen perusteena olevien ansioiden jakamista tasan niiltä vuosilta, joina pariskunta on asunut yhdessä.

Eläkkeen määräytyminen

Yleisessä eläkeiässä maksettava eläke on 25 % koko vakuutusajan keskimääräisistä eläkkeen perusteena olevista kuukausiansioista. Vakuutusajaksi luetaan aika 18 vuoden täyttamisestä, aikaisintaan vuodesta 1966, eläkkeelle jäämiseen, enintään kuitenkin 70 vuoden ikään. Eläkkeen perusteena ovat kunakin vakuutusvuotena ansiot siltä osin kuin ne eivät ylitä YMPE:ä (Year's Maximum Pensionable Earnings, ks. kohta 3.1.2.). Eläkettä kartuttavat siis myös YBE:n (Year's Basic Exemption, ks. kohta 3.1.2) alle jäävät tulot, joista ei peritä vakuutusmaksua. Ansiot tarkistetaan eläkkeen myöntämivuoden tasoon keskipalkkojen muutosta seuraavalla indeksillä.

Keskiarvoa laskettaessa vakuutusajasta poistetaan sellaiset kuukaudet, joina eläkkeenhakija on ollut työkyvytön. Vakuutusajasta voidaan poistaa myös sellaisia kuukausia, joina eläkkeenhakija on hoitanut alle 7-vuotiasta lasta eikä hänellä ole ollut tuloja tai tulot ovat olleet matalat. Lisäksi vakuutusajasta voidaan poistaa muita sellaisia aikoja, joina ansiot ovat olleet matalat tai niitä ei ole ollut työttömyyden, sairauden, koulutuksen tms. syyn vuoksi. Tällaisia aikoja voidaan vähentää enintään 15 % koko vakuutusajasta edellyttäen, että vakuutusaikaa jää keskiarvoa laskettaessa jäljelle vähintään 10 vuotta. Poistettujen vakuutusaikojen ansioita ei myöskään lasketa keskiarvoon.

Jos eläke otetaan ennen 65 vuoden ikää, alennetaan eläkettä 0,5 % jokaista varhennuskuukautta kohden. Jos eläke otetaan 65 vuoden täyttämisen jälkeen, eläkettä korotetaan 0,5 % jokaista lykkäyskuukautta kohden 65 ja 70 ikävuoden väliseltä ajalta.

Eläkkeen tarkistaminen

Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa kuluttajahintaindeksin muutoksen mukaan.

Eläkkeen maksaminen

Eläke maksetaan kuukausittain. Sitä ei makseta takautuvasti ennen 70 vuoden ikää. 70 vuotta täyttäneelle eläke voidaan maksaa takautuvasti enintään 12 kuukauden ajalta. Eläke maksetaan ulkomaille ilman rajoituksia.

3.1.6. Työkyvyttömyyseläke

Oikeus eläkkeeseen

Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen edellyttää, että hakija on maksanut vakuutusmaksuja vähintään viitenä kalenterivuotena viimeisten kymmenen vuoden aikana tai kahtena kalenterivuotena viimeisten kolmen vuoden aikana.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään vakavasti ja pitkäaikaisesti työkyvyttömälle vakuutetulle. Vakava työkyvyttömyys tarkoittaa, ettei vakuutettu kykene mihinkään työhön. Työkyvyttömyyden jatkuminen arvioidaan määräajoin uudelleen.

Työkyvyttömyyseläkkeensaajan huollettavalle lapselle maksetaan lapsen avustusta (Benefit for the dependent child of a disabled contributor). Avustusta maksetaan alle 18-vuotiaalle lapselle tai alle 25-vuotiaalle kokopäiväisesti opiskelevalle lapselle.

Eläkkeen määräytyminen

Työkyvyttömyyseläke muodostuu tasasuuruudesta osasta ja ansiosidonnaisesta osasta. Vuonna 1996 tasasuuruinen osa on 325,61 dollaria kuukaudessa (n. 1050 FIM).

Ansiosidonnainen osa on 75 % vakuutetun vanhuuseläkkeen määrästä. Eläke määrätään ikään kuin vakuutettu olisi täyttänyt 65 vuotta sinä päivänä, jona hän tulee työkyvyttömäksi (vanhuuseläkkeen määräytymisestä ks. kohta 3.1.5).

Lapsen avustus on 164,17 dollaria kuukaudessa (n. 530 FIM) lasta kohden vuonna 1996. Québecin työeläkejärjestelmässä lapsen avustus on 52,12 dollaria (n. 170 FIM) kuukaudessa vuonna 1996.

Eläkkeen tarkistaminen

Eläkkeitä tarkistetaan kuluttajahintaindeksin muutoksen mukaan vuosittain tammikuun alusta.

Eläkkeen maksaminen

Työkyvyttömyyseläkkeen maksaminen alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan neljännen kuukauden alusta. Eläkettä maksetaan niin kauan kuin työkyvyttömyys jatkuu, kuitenkin enintään siihen asti kun eläkkeensaaja täyttää 65 vuotta ja vanhuuseläkkeen maksaminen alkaa.

3.1.7. Perhe-eläke

Perhe-eläkettä voidaan maksaa leskeneläkkeenä mies- ja naisleskelle ja avopuolisolle sekä orvonavustuksena edunjättäjän lapselle. Edunjättäjän jälkeen maksetaan perikunnalle myös hautausavustuksen tyyppinen kertakorvaus.

Oikeus eläkkeeseen

Perhe-eläkkeen maksaminen edellyttää, että edunjättäjä oli maksanut vakuutusmaksuja vähintään kolmannekselta siitä ajasta, jolta hän olisi voinut maksaa niitä eli 18 ikävuo- den täyttämisen ja eläketapahtuman väliseltä ajalta. Jos mahdollinen vakuutusaika on yli 30 vuotta, riittää 10 vuoden vakuutusmaksuaika.

Leskeneläkettä maksetaan aina 65 vuotta täyttäneelle leskelle. Alle 65-vuotiaalle leskelle leskeneläkettä maksetaan, jos leski oli puolison kuollessa täyttänyt 35 vuotta tai hänellä oli silloin huollettavia lapsia tai hän oli työkyvytön.

Orvonavustusta (Orphan's benefit) maksetaan edunjättäjän alle 18-vuotiaalle lapselle tai alle 25-vuotiaalle lapselle, joka opiskelee päätoimisesti.

Kertakorvaus maksetaan edunjättäjän perikunnalle riippumatta siitä jääkö edunjättäjän jälkeen perhe-eläkkeeseen oikeutettuja omaisia.

Eläkkeen määräytyminen

65 vuotta täyttäneelle leskelle maksettava leskeneläke on 60 % edunjättäjän maksussa olleesta vanhuuseläkkeestä tai siitä vanhuuseläkkeestä, johon edunjättäjällä olisi ollut oikeus, jos hän olisi täyttänyt 65 vuotta sen kuukauden aikana, jona hän kuoli.

Alle 65-vuotiaalle maksettava eläke muodostuu tasaosasta ja ansiosidonnaisesta osasta. Tasaosa on 127,05 dollaria (n. 410 FIM) vuonna 1996. Ansiosidonnainen osa on 37,5 % edunjättäjän vanhuuseläkkeestä. Jos leski on 35 - 45-vuotias eikä hänellä ole huolletta- via lapsia eikä hän ole työkyvytön, vähennetään edellä mainittua eläkettä 1/120:lla jokaista kuukautta kohti, jolla hänen ikänsä oli alle 45 vuotta puolison kuollessa.

Québecin työeläkejärjestelmässä leskeneläkkeiden määrät ovat korkeammat kuin Kana- dan järjestelmässä lukuunottamatta 65-vuotiaalle leskelle maksettavaa kokonaan an- siosidonnaista eläkettä.

Orvonavustus on tasasuuruinen. Sen määrä on 164,17 dollaria kuukaudessa (n. 530 FIM) lasta kohden vuonna 1996. Québecin työeläkejärjestelmässä orvonavustus on 52,12 dollaria (n. 170 FIM) kuukaudessa vuonna 1996. Jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet maksetaan kaksinkertainen avustus.

Edunjäätäjän perikunnalle maksettava kertakorvaus on kuusi kertaa edunjäätäjän vanhuuseläkkeen kuukausimäärän suuruinen, kuitenkin korkeintaan 10 % YMPE:n määrästä (YMPE:stä ks. kohta 3.1.2).

Eläkkeen tarkistaminen

Leskeneläkettä ja orvonavustusta tarkistetaan kerran vuodessa tammikuun alusta kuluttajahintaindeksin muutoksen mukaan.

Eläkkeen maksaminen

Leskeneläkettä ei lakkauteta uuden avioliiton solmimisen vuoksi. Jos leskelle syntyisi oikeus toiseen leskeneläkkeeseen, maksetaan vain suurempi eläkkeistä. Jos leski on alle 35-vuotias ja lapsen huoltajuus tai työkyvyttömyys, joiden perusteella leskeneläke on myönnetty, lakkaavat, lakkaa leskeneläkkeen maksaminen siihen asti kunnes leski täyttää 65 vuotta.

Jos leskellä on oikeus omaan työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeeseen työeläkejärjestelmästä, maksetaan yhdistetty eläke. Jos perhe-eläkkeeseen yhdistetään työkyvyttömyyseläke, maksetaan eläkkeiden tasaosista suurempi, joka on aina työkyvyttömyyseläkkeen tasaosa. Ansiosidonnaiset eläkkeenosat tai eläkkeet yhdistetään kuitenkin niin, ettei niiden yhteismäärä ylitä vanhuuseläkkeen enimmäismäärää myöhemmin myönnettävän eläkkeen myöntämisvuotena.

3.2. Mahdollisuus siirtyä varhennetulle eläkkeelle

Kanadan ja Québecin työeläkejärjestelmissä on mahdollista siirtyä vanhuuseläkkeelle joustavasti 60 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Eläkkeen määrä kuitenkin pienenee pysyvästi, jos se alkaa ennen 65 vuoden ikää. Kansaneläkettä ei makseta alle 65-vuotiaalle. Työnantajakohtaisiin lisäeläkejärjestelmiin liittyy usein mahdollisuus siirtyä varhennetulle eläkkeelle ennen 65 vuoden ikää.

4. Lisäeläketurva

Yleistä

Työnantajakohtaiset tai työmarkkinasopimuksiin perustuvat lisäeläkejärjestelmät ovat Kanadassa melko yleisiä sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Kanadan tilastokeskuksen arvion mukaan 45 % työntekijöistä kuului työnantajakohtaiseen tai työmarkkinasopimukseen perustuvaan lisäeläkejärjestelmään vuonna 1993.

Lisäeläketurva on perinteisesti ollut yksittäisten työnantajien järjestämää. Työmarkkinasopimuksiin perustuvat järjestelmät ovat yleistyneet vasta viime vuosina. Ammattiliitot ovat tällöin tavallisesti sopineet työnantajajärjestön kanssa työnantajan maksaman eläkemaksun tasosta. Järjestelmistä maksettavat etuudet on mitoitettu siten, että ne voidaan kustantaa sovitulla maksuilla.

Lisäeläkejärjestelmiä koskevia määräyksiä on sekä liittovaltion että provinssien lainsäädännössä. Määräykset vaihtelevat näin ollen eri provinssissa. Liittovaltion tasolla tärkeimpiä ovat veroviranomaisen määräykset kriteereistä, jotka lisäeläkejärjestelmän tulee täyttää, jotta se rekisteröitäisiin tuloverolain mukaiseksi lisäeläkejärjestelmäksi. Rekisteröity eläkejärjestelmä on työnantajalle verotuksellisesti edullisempi kuin rekisteröimätön. Provinssilla on lisäeläkejärjestelmiä koskevia lakeja, joissa on säädetty tietyistä vähimmäisedellytyksistä, jotka lisäeläkejärjestelmän tulee täyttää. Lisäeläkejärjestelmiä koskevat lisäksi sekä liittovaltion että provinssien kansalaisten perusoikeuksia koskevat lait.

Lisäeläketurva on Kanadassa järjestetty joko vakuutusyhtiössä, työnantajan säätiössä tai ammatillisessa eläkerahastossa. Sekä etuusperusteiset että maksuperusteiset järjestelmät ovat yleisiä. Maksuperusteiset järjestelmät ovat viime vuosina tulleet usein etuusperusteisten järjestelmien sijaan erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Valtaosa työntekijöistä kuuluu kuitenkin edelleen etuusperusteisiin järjestelmiin.

Lisäeläkejärjestelmään pääsemiseksi edellytetään usein määrätyn alaikärajan täyttämistä (tavallisesti 21 tai 25 vuotta) tai vähimmäispalvelusaikaa, joka yleensä on enintään yksi vuosi. Useissa provinssissa kahta vuotta pidempi odotusaika on kielletty.

Etuudet

Vanhuuseläkeikä on lisäeläkejärjestelmissä yleensä 65 vuotta. Varhaiseläkkeelle voi usein siirtyä jo 55-vuotiaana, jos määrätty, esimerkiksi 10 vuoden vähimmäispalvelusaika täyttyy.

Vanhuuseläkettä karttuu etuusperusteisessa järjestelmässä tavallisesti 1,5 - 2 % eläkkeen perusteena olevasta palkasta palvelusvuotta kohti enintään 35 - 40 vuodelta. Eläkkeen perusteena oleva palkka on yleisimmin 3 - 10 viimeisen vuoden keskipalkka tai koko työuran keskipalkka ilman ylärajaa. Joissakin järjestelmissä yläraja kuitenkin on (esim. 86 100 dollaria/ v = n. 280 000 FIM). Eläke yhteensovitetään tavallisesti lakisääteisen työeläkkeen kanssa, mutta ei tasasuuruisen kansaneläkkeen kanssa.

Leskeneläkkeenä maksetaan yleensä edunjättäjän maksussa oleva vanhuuseläke tai se vanhuuseläke, johon hän olisi vanhuuseläkeiässä ollut oikeutettu ns. tuleva aika mukaan lukien. Lapseneläkkeitä Kanadassa ei tunneta.

Työkyvyttömyyseläke on useimmiten määrätty prosenttiosuus, usein 80 % siitä palkasta, joka työntekijällä oli työkyvyttömäksi tullessaan. Jos työntekijä osallistuu vakuutusmaksujen maksamiseen, voi etuus olla vielä vähän korkeampi, tavallisesti 85 % palkasta.

Eläkeoikeuden säilyminen työsuhteen päättymisen jälkeen vaihtelee eri osavaltioissa. Ontarion lainsäädäntö edellyttää, että eläkeoikeus säilyy työsuhteen jatkuttua kaksi vuotta. Lisäeläkejärjestelmistä 70 % on rekisteröity Ontariossa. Ontarion käytäntö on yleinen muissakin osavaltioissa.

Eläkkeiden tarkistuksiin ei ole lakisääteistä velvoitetta, mutta suurin osa lisäeläkejärjestelmistä tarkistaa eläkkeitä ajoittain erillisiin päätöksiin perustuen.

Vakuutusmaksut ja verotus

Lisäeläkejärjestelmät, joissa työntekijät osallistuvat rahoitukseen ovat jonkin verran harvinaisempia kuin työnantajan yksin rahoittamat järjestelmät. Työntekijän maksu on tavallisesti 5 - 6 % palkasta.

Sekä työntekijän että työnantajan etuusperusteisiin järjestelmiin maksamat vakuutusmaksut ovat verovähennyskelpoisia, jos järjestelmät ovat veroviranomaisen rekisteröimiä. Maksuperusteisten järjestelmien maksuja voi vähentää määrättyyn ylärajaan asti.

Maksussa olevat eläkkeet ovat yleensä verotettavaa tuloa. Myös rekisteröityjen eläkejärjestelmien eläkkeet ovat verotettavaa tuloa, koska vakuutusmaksut ovat verovähennyskelpoisia.

5. Työssä tai eläkkeellä toisessa maassa

Suomen ja Kanadan välillä on sosiaaliturvasopimus. Lisäksi Suomen ja Quebecin provinssin välillä on erillinen sosiaaliturvasopimusjärjestely, joka on laajempi kuin Kanadan liittovaltion kanssa solmittu sopimus. Se koskee eläketurvan lisäksi myös muuta provinsikohtaisesti järjestettyä sosiaaliturvaa, kuten sairausvakuutusta. Molemmat sopimukset on hiljattain neuvoteltu uudelleen. Uudistettujen sopimusten on arvioitu tulevan voimaan vuoden 1996 aikana. Sopimukset koskevat lakisääteistä eläketurvaa, mutta eivät työntajakohtaisia eläkkeitä. Niissä on määräyksiä vakuutusmaksujen maksamisesta, vakuutukseen kuulumisesta, toisen sopimusmaan vakuutusaikojen hyväksilukemisesta, eläkkeiden määräytymisestä ja niiden maksamisesta toiseen sopimusmaahan.

Kansallisen lainsäädännön mukaan kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläke myönnetään ja maksetaan ulkomaille, jos hakija tai eläkkeensaaja on asunut Kanadassa vähintään 20 vuotta 18 vuotta täytettyään. Muussa tapauksessa eläkettä ei myönnetä ulkomaille. Jos ulkomaille muuttava eläkkeensaaja on asunut Kanadassa vähemmän kuin 20 vuotta, mutta kuitenkin vähintään 10 vuotta, maksetaan eläke ulkomaille muuttokuukaudelta ja sitä seuraavien kuuden kuukauden ajan. Tulotakuulisän ja puolisoavustuksen maksaminen lakkaa, jos edunsaaja oleskelee Kanadan ulkopuolella yli kuuden kuukauden ajan.

Kanadan työeläkejärjestelmän eläkkeet myönnetään ja maksetaan ulkomaille ilman rajoituksia.

6. Vireillä olevia uudistuksia

Kanadassa on jo muutaman vuoden ajan keskusteltu sosiaaliturvajärjestelmän laaja-alaisesta uudistuksesta. Nykyisen kattavan sosiaaliturvajärjestelmän kustannukset ovat jatkuvasti kasvaneet ja sen katsotaan tulevan liian kalliiksi liittovaltion taloudelle. Hallitus julkaisi syksyllä 1994 sosiaaliturvajärjestelmän uudistamista koskevan keskustelumui-
stion, johon sisältyi merkittäviä muutosehdotuksia vuosille 1995-96. Muutokset kohdistunevat ensisijaisesti työttömyys- ja sairausvakuutukseen sekä viimesijaisiin toimeentulotukietuuksiin, joiden katsotaan olevan liian anteliaita ja passiivisuuteen kannustavia. Tiedossa ei ole, että lakisääteisiin eläkejärjestelmiin olisi suunnitteilla merkittäviä muutoksia.

Eri provinseissa on viime vuosina uudistettu työnantajakohtaisia eläkejärjestelmiä koskevaa lainsäädäntöä. Uudet provinssikohtaiset lait edellyttävät usein lyhyempiä odotusaikoja eläkeoikeuden saamiseksi kertyneeseen eläkkeeseen ja sen säilymiseksi työsuhteen päättymisen jälkeen. Nykyisin on vielä yleistä, että eläkeoikeus työnantaja-kohtaiseen eläkkeeseen menetetään työpaikkaa vaihdettaessa. Uudet lait parantavat myös osa-aikatyöntekijöiden asemaa ja eläkeoikeuden siirtämismahdollisuuksia työpaikkaa vaihdettaessa.

7. Osoitteita

Sosiaaliturvasta ja eläkkeiden hallinnosta vastaava ministeriö: Human Resources Development Canada, Income Security Programs Branch, International Operations Division, Place Vanier, Tower A, 10th Floor, 333 River Road, Ottawa, Ontario K1A 0L1, Canada, faksi: +(1-613) 952-8901, puhelin: +(1-613) 957-1612.

Quebecin eläkejärjestelmän keskushalinto: Régie des rentes du Québec, 2600, Boulevard Laurier, Case Postale 5200, Sainte-Foy, Québec G1V 4T3, faksi: +(1-418) 643 95 86, puhelin: +(1-418) 643 83 02.

8. Kirjallisuus

Basic Facts on Social Security Programs. Health and Welfare Canada. July 1992.

Bolderson Helen, Gains Francesca. Crossing National Frontiers. Department of Social Security Research Report No. 23. HMSO. London 1993.

Employee Benefit Reference Manual 1995. Swiss Life Insurance and Pension Company. Zurich 1995.

IBIS Briefing Service. Canada. May 1995, November 1995, December 1995. International Benefits Information Service. Charles D. Spencer & Associates, inc. Chicago 1995.

IBIS Reference Manual - Canada. International Benefits Information Service. February 1995. Charles D. Spencer & Associates, inc. Chicago 1995.

Janhunen Jouko. Eläkejärjestelmät teollisuusmaissa 1990. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1990:1. Jyväskylä 1990.

Suppanz Hannes. Canada Recasting Social Assistance. The OECD Observer No.192 February/March 1995.

The Income Security Programs of Human Resources Development Canada. Overview. International Benefits and Foreign Affairs. Income Security Programs Branch. Human Resources Development Canada 1994.

Julkaisemattomat lähteet:

Tamagno Edward. Changes to the Income Tax Act Affecting canadian Pensioners Living Outside Canada. Human Resources Development Canada. Tiedote 31.8.1995.